

Jak na CrossRef, DOI, CrossCheck, OJS a další?

Lenka NĚMEČKOVÁ

ČVUT v Praze - Ústřední knihovna

Lenka.nemeckova@uk.cvut.cz

Věra PILECKÁ

ČVUT v Praze - Ústřední knihovna

Vera.pilecka@uk.cvut.cz

INFORUM 2014: 20. Ročník konference o profesionálních informačních zdrojích

Praha, 27. – 28. 5.2 2014

Abstrakt

Oblast elektronického publikování odborných publikací (převážně časopisů a konferenčních sborníků) v rámci univerzity je oblastí, ve které se role knihovny, nakladatelství a jednotlivých vydavatelů prolínají a doplňují, přičemž míra zapojení jednotlivých součástí v publikačním procesu je stanovena vzájemnou domluvou. Jedním z důležitých aspektů odborného publikování je dodržování mezinárodních publikačních standardů nezbytných pro posílení transparentnosti v této oblasti. Role knihovny může být právě v oblasti sledování významných publikačních standardů, v jejich aplikaci, (či pomoci při jejich aplikování) a v jejich správě. Dále knihovna poskytuje informace, konzultace a know-how k jejich implementaci a využívání v prostředí své instituce. V mezinárodním prostředí je hojně využívaným nástrojem pro vydavatele online obsahu redakční systém pro správu publikačního procesu OJS (Open Journal Systems). Využití OJS umožňuje vytvoření prostředí a informační architektury dle mezinárodních standardů a požadavků odborné komunity, a také technické zázemí pro implementaci těchto mezinárodních standardů (DOI) a pro propojení obsahu do návazné informační infrastruktury (DOAJ, DSpace apod.).

Úvod

Se zvyšováním objemu odborného publikování se navyšují nároky na vydavatele odborných informací na organizaci a koordinaci redakčního procesu a také na zajištění nalezitelnosti, věrohodnosti a originality informací pro koncového uživatele.

Většina velkých odborných vydavatelství, řada univerzitních vydavatelství i jiných menších odborných vydavatelů se s tímto jevem již delší dobu s úspěchem potýká. Klíčem k úspěchu jsou nenápadné nástroje jako např.: redakční systém pro zjednodušení organizace redakčního procesu a zajištění interoperability metadat s dalšími návaznými systémy (např. Open Journal Systems - OJS), nástroje na prevenci a kontrolu plagiátorství (např. iThenticate, popř. CrossCheck) a jednoznačný trvalý identifikátor plného textu/obsahu (DOI – Digital Object Identifier). Tyto nástroje se staly určitým mezinárodním standardem odborného publikování a do jisté míry platí, že implementace těchto standardů zvyšuje prestiž, odbornost a atraktivitu titulu u potenciálních autorů a odborné komunity.

Přestože se na první pohled může zdát, že se jedná o nástroje určené pouze pro velké vydavatele, není tomu tak. Tyto nástroje jsou vhodné pro všechny typy vydavatelství a libovolný objem vydávaných publikací. Jejich implementace a administrace je relativně finančně, technicky i procesně nenáročná a díky svým podmínkám jsou využitelné i institucemi, jejichž primárním cílem není vydavatelská činnost. Mohou je tedy v celém rozsahu využít např. univerzity, resp. vědeckovýzkumné instituce obecně, které nad rámec vlastní činnosti také vydávají odborné publikace. Právě nabídka redakčního systému podporujícího recenzní řízení, zajištění prevence v oblasti plagiátorství a trvale jednoznačný identifikátor obsahu e-dokumentu podporuje dobrou pověst a otevřenost univerzity jak na národní, tak i mezinárodní úrovni a může přilákat domácí i zahraniční autory a spolupracovníky. Implementace standardů hraje rovněž velkou roli v případě posuzování titulů pro zařazení do citačních databází a pozici univerzity ve světových hodnoceních.

DOI – Digital Object Identifier

Identifikátor DOI¹ je jedinečným a trvalým identifikátorem dokumentu v online prostředí. Je přidělován vydavateli odborných informací pro zajištění trvalé dostupnosti publikovaných textů pro koncového uživatele. Vydavatel jej může udělit pouze na základě členství v některé registrační agentuře². Pro oblast odborného publikování (scholarly publishing) je největší registrační agenturou CrossRef³. Členství lze získat na základě registrace a zaplacení ročního členského poplatku, který je stanoven na základě příjmů instituce z vydavatelské činnosti⁴. Členství nenárokuje povinnost registrovat DOI pro všechny publikace dané instituce. Ovšem jakmile již vydavatel některé publikaci DOI přiřadí, pak toto již je závazné a je povinností přiřazovat DOI všem základním jednotkám daného titulu (článkům, kapitolám, konferenčním textům), které jsou v rámci titulu publikované, a tak plnit podmínky dané členskou smlouvou. Přidělování DOI je dále zpoplatněno částkou v řádu desítek centů až 1 USD za DOI (rok 2014)⁵. Členství v registrační agentuře instituci umožňuje registrovat pro své publikační výstupy DOI, a to pro informaci na libovolné úrovni, od tabulky, obrázku, až po celý titul, nebo edici. Nejčastěji se DOI přiřazují na úrovni časopisu, jednotlivým článkům, kapitolám v knize. V zahraničí je běžné, že „vydavatelem“ pro účely CrossRef mohou být také univerzitní knihovny, které tak zajišťují administraci DOI pro celou univerzitu a garantují dodržení podmínek registrační agentury.

Povinnosti a závazky ze smlouvy a jak je zabezpečuje Ústřední knihovna ČVUT

Na ČVUT zajišťuje administraci Ústřední knihovna ČVUT (ÚK) ve spolupráci s vydavateli jednotlivých titulů. Plnění uvedených podmínek a závazků je po vzájemné domluvě jak na straně administrátora DOI, tak samotného vydavatele. Je potřeba dodržet povinnost uvádět DOI ihned při online publikování dokumentu v podobě hypertextového odkazu a ihned registrovat DOI u CrossRef⁶. ÚK domluvila s vydavatelem syntax DOI pro konkrétní časopis a jeho články. Jeden dokument nesmí mít

---

¹ <http://www.doi.org/>

² http://www.doi.org/registration_agencies.html

³ <http://crossref.org/>

⁴ http://www.crossref.org/02publishers/20pub_fees.html

⁵ http://www.crossref.org/02publishers/20pub_fees.html

⁶ http://www.crossref.org/02publishers/59pub_rules.html

přiřazených více identifikátorů DOI. DOI je přidělováno pouze finálním, tj. publikovaným verzím textů, přidělení DOI jiným verzím textu (např. preprint, postprint apod.) není dovoleno. Vydavatel přiděluje DOI během redakčního procesu a v okamžiku publikování článků je zveřejní u metadatového záznamu daného článku, odkud vede odkaz na plný text (volně dostupný i za poplatek), a hlásí knihovně. Knihovna následně provede registraci URL a přidělených DOI v databázi CrossRef. Je také nezbytné, aby každé DOI odkazovalo na unikátní URL. Proto, pokud jsou všechny metadatové záznamy na jedné stránce, lze použít kotvy v html kódu stránky. Registrace DOI probíhá buď manuálně, nebo automaticky, v obou případech může metadata registrovat pouze administrátor, který má přístupové heslo do systému CrossRef.

Knihovna má za povinnost udržovat aktivní propojení URL - DOI u každého dokumentu, sledovat a evidovat jakékoli změny URL u konkrétních článků a tuto změnu hlásit registrační agentuře, aby byla zachována persistence identifikátoru DOI.

V praxi to znamená, že vydavatel v okamžiku publikování nového čísla časopisu zašle ÚK spolu informacemi o přidělení DOI tabulku základních metadat: název, autor/autoři, URL, DOI. Tyto interní seznamy spravuje administrátor, který kontroluje jedinečnost přidělených DOI a zaznamenává případné změny URL u starších ročníků publikací. Administrátor rovněž dbá na to, aby v časopisech, jejichž článkům je DOI přidělováno, byla dodržena povinnost uvádět v referencích DOI citovaných článků, pokud je mají přidělené. Pokud instituce do 18 měsíců od vstupu do CrossRef nepřijme politiku pro citování dle CrossRef, bude jejich účet (daný prefixem instituce) pozastaven. Vydavatelé po dohodě s administrátorem formulují tuto povinnost jako součást informací pro autory a po autorech uvádění DOI v referencích vyžadují. CrossRef poskytuje jednoduché generátory citací, které na základě seznamu referencí v libovolném citačním stylu naleznou dokumenty, které mají přiřazené DOI a do seznamu referencí DOI doplní⁷.

CrossCheck

CrossCheck⁸ je nástroj na kontrolu plagiátorství dostupný pro členy CrossRef. Vyžaduje dodatečný roční poplatek ve výši 20% z ročního poplatku CrossRef a také vyžaduje poplatek za každý zkontrolovaný dokument. Jedná se o rozhraní nad databází iThenticate⁹ od producenta iParadigms¹⁰, což je celosvětově největší software na detekci a kontrolu plagiátorství v odborném publikování. Členství v CrossRef poskytuje instituci možnost tento produkt využít za příznivých finančních podmínek. Je s tím ale spojená určitá participace na tvorbě databáze textů, ve kterých je kontrola plagiátorství prováděna. CrossCheck smí využívat celá instituce i v případě, že registruje DOI jen pro některé své publikace. Kontrola plagiátorství v rámci CrossCheck je však určena jen pro ty odborné texty, které během publikačního procesu získají DOI a budou tedy registrovány v CrossRef. Systém není určen pro studentské (bakalářské, magisterské) práce ani pro doktorské práce. Pro tyto typy prací existuje sofistikovaný nástroj Turnitin¹¹, jehož součástí je modul kontroly plagiátorství.

---

⁷ <http://www.crossref.org/SimpleTextQuery>

⁸ <http://www.crossref.org/crosscheck/index.html>

⁹ <http://www.ithenticate.com/>

¹⁰ <http://www.iparadigms.com/>

¹¹ <http://turnitin.com/>

CrossCheck pro ČVUT znamená poskytovat agentuře CrossRef min. 90% obsahu, který má registrované DOI, ve strojem čitelné podobě pro automatické prohledávání a indexování¹². Přístup je nutné zajistit i v případě, kdy nejsou texty volně dostupné, resp. jejich zpřístupnění je zpoplatněno. CrossRef garantuje, že uživatelé nebudou CrossCheck zneužívat k získání těchto plných textů, a tedy vydavatelé by neměli přijít o své zisky z prodeje článků. Lhůta pro splnění uvedených podmínek jsou 3 měsíce od registrace ke službě CrossCheck.

Open Journal Systems (OJS)¹³

Redakční systém pro administraci publikačního procesu na straně vydavatele je velkou úsporou práce a času zejména pro editory, pro něž redakce odborného časopisu není jedinou ani primární pracovní náplní, tedy právě např. v univerzitním prostředí. Jedna instalace OJS umožní vytvoření více účtů pro více titulů. Systém tak mohou využít vydavatelé odborných časopisů a pořadatelé konferencí, pro které může být OJS také vhodným redakčním nástrojem (přestože je primárně určený pro redakce časopisů, a pro správu konferencí a konferenčních sborníků byl vyvinut analogický software OCS – Open Conference Systems¹⁴). Systém OJS poskytuje zautomatizování běžných redakčních procesů (akceptaci článku a průběh recenzního řízení), kontrolu všech subprocessů, termínů, automatické upozornění a rozesílání automatických e-mailů. Dále umožňuje export metadat v různém formátu pro různé účely a různé návazné systémy, tak, aby bylo možné daný časopis propojit do existujících mezinárodních informačních infrastruktur – např. CrossRef (DOI), DOAJ, Institucionální repozitář (platforma DSpace).

OJS současně poskytuje webové rozhraní a informační architekturu v souladu se současnými požadavky na odborné publikování v režimu Open Access (tj. automaticky předpokládá volné zpřístupnění plných textů) a také na požadavky mezinárodních registrů (DOAJ) a citačních databází (WoS, Scopus).

OJS na ČVUT

ÚK implementovala na podzim 2013 redakční systém OJS pro správu a administraci recenzovaného časopisu Acta Polytechnica. Jedná se o vědecký časopis vydávaný na ČVUT, který je od roku 2012 zařazen do citační databáze SCOPUS¹⁵. Manažer časopisu odpovídá za základní nastavení OJS a přiděluje práva přístupu editorům, editorům sekcí, redaktorům, typografům, korektorům a recenzentům. Manažer zároveň odpovídá za nastavení komunikačního prostředí s jednotlivými uživateli a udržuje platformu pro sdílení a šíření informací, spravuje tisky jednotlivých článků a vytváří statistické přehledy o využívání časopisu.

---

¹² http://www.crossref.org/crosscheck_indexing.html

¹³ <http://pkp.sfu.ca/ojs/>

¹⁴ <https://pkp.sfu.ca/ocs/>

¹⁵ <http://www.scopus.com/source/sourceInfo.url?sourceId=21100200605&origin=sbrowse>

Závěr

Nabídli jsme stručný přehled nástrojů a služeb, které usnadňují publikování a dostupnost vědeckých výsledků univerzity. ÚK hraje nezastupitelnou roli právě v oblasti podpory publikování a podpory v poskytování otevřeného přístupu k vědeckým publikacím. ÚK je na univerzitě vnímána jako důležitá složka informační infrastruktury VaVal a je po ní požadována orientace na kvalitní a pohotové služby s co nejširší dostupností. Museli jsme reagovat na dynamicky se měnící situaci v oblasti vědecké komunikace a výše uvedené standardy jsme začlenili do již existující informační infrastruktury s jádrem v Digitální knihovně ČVUT – institucionálním repozitáři (DK ČVUT). Ten budujeme od roku 2010 jako celouniverzitní platformu v souladu s principy otevřenosti univerzity vůči českému i mezinárodnímu prostředí. Od roku 2013 byla DK ČVUT propojena s komponentou Věda, výzkum, vnější styky (VVVS) Informačního systému ČVUT (komponenta pro ukládání výsledků publikační činnosti). Pro podporu otevřeného přístupu k vědeckým výstupům a s ohledem na požadavky autoarchivace byla komponenta VVVS rozšířena o možnost uložení plného textu článku s následnou možností vyexportování těchto dat včetně DOI do DK ČVUT a jejich zpřístupnění. DK ČVUT dále slouží jako otevřená platforma pro uložení a zveřejnění vědeckých článků z výše uvedeného recenzovaného časopisu Acta Polytechnica, právě na základě jeho migrace na platformu OJS a propojení redakčního systému OJS a DSpace. Uvedené workflow a transparentnost interního prostředí zaručená trvalým identifikátorem DOI a současně dostupností textů v DK ČVUT (institucionálním repozitáři), která byla úspěšně zprovozněna pro časopis Acta Polytechnica, je směrem, který ÚK ČVUT vnímá jako nejsnazší cestu pro zviditelnění výsledku univerzity a pro další směřování svých služeb.